

De dagenmelker

In het bekende boek van de Vlaming Timmermans, Pallieter, wordt de hoofdpersoon de dagenmelker genoemd. Hij is de felle genietter, die voor het leven openstaat met al z'n zinnen. Hij is de tegenhanger van de filosoof, die met z'n rug naar de zon, het leven, het glorievolle leven der zinnen miskent. In een jubeling gaat Pallieter over de aarde, vreugdevol om de spijs en de dronk, de kleur en de klank, de lach en het lied, om de vrouw die z'n liefde heeft en het slot van dit boek, dat in het teken der vruchtbaarheid staat, is de geboorte van een drieling, twee Pallieterkens en een Pallieterinneke.

Zo is de toekomst verzekerd van dit mensensoort.

Een aantrekkelijk beeld, dat deze Pallieter ons biedt! Er is in dit aardse bestaan zo veel schoons te beleven en waarom zouden wij de kans ons gegeven, niet grijpen en de vrucht, de uitdagend rode, ons op alle wegen geboden, niet driftig afrukken?

Er is zoveel te plukken, te veel voor een leven, dat toch al zo kort is.

Maar hoe komt het dan, dat velen het boek, dat toch zo bloemrijk is gesteld, met een onvoldaan gevoel terzijde leggen? Waarom bevredigt dit boek niet, terwijl het toch zo sappig de genieting prijst?

* * *

Is het misschien, omdat het zo volkomen probleemloos is, dat het niets van een hoger leven in ons trillen doet? De auteur moet het boek geschreven hebben na een ziekte, toen het leven opnieuw z'n bloesem omrankte poort voor hem opendeed. Ik kan mij voorstellen, hoe na een tocht door de dalen van ziekte en dood de zinnen als jagers zijn, die de drift in zich voelen het leven te ondergaan in de kleur van het herfstige blad, in de geur van de vochtige aarde, in het geluid van hun hijgende adem, in de druk hunner handen op het wapen en de smaak van het ziltige zweet om hun lippen. Wanneer zo het leven bezit neemt van de mens, dan zwijgt in hem al het andere. Dit voelen we als de eenzijdigheid in het leven van de dagenmelker, dat hij als een jager uit is op buit voor z'n hongerige zinnen.

Hoe dieper wij doordringen in z'n innerlijke gestalte, des te raker herkennen wij hem om ons heen. Hij is de daadkrachtige mens, die de oceaan bevaart en de grondslag legt voor New York, die met z'n ossewa gaat door „die land van son en goud” en zo historie maakt. Maar komt hij ook niet voor onder de naam van Don Juan en Casanova, die op de wei van de liefde als vlinders dartelen van bloem tot bloem, purend de honing daar, waar de felle kleur brandt als een vlam? Is hij ook niet de groot-koopman, die het leven ziet als een som, waarbij nog altijd volgens het ezelsbruggetje onzer jeugd, het machtsverheffen en het vermenigvuldigen voorop staan?

Vele beelden zijn voor hem te vinden; hij is „de zwerver, die gelijk een simpel kind,

aan dat, wat voor hem ligt, z'n vreugde vindt,

het in z'n handen neemt en 't vallen laat

en met een glimlach dan weer verder gaat,”

of volgens een teerder en lieflijker verbeelding, de vlinder. Iedere vergelijking gaat mank, zo ook deze laatste, maar toch heeft dit beeld een zijde, die een diepere betekenis heeft. De vlinder die ons bekoort door de glansen van z'n vleugelpaar, maar tevens de gedachte aan kortstondig leven bij ons wekt. Zo ook de mens, die gaat van daad tot daad, alleen gericht op het eigen genot.

Vaak zijn we geneigd hem te verontschuldigen, in Pallieter als de kwajongen, die nog niet beter weet, in de baanbreker, omdat hij dan toch maar de wereld ontsloot, in Don Juan omdat het vlees nu eenmaal zo zwak is. En wij verontschuldigen hem te liever omdat hij in ons allen is.

Toch geloof ik, dat hij een primitief stadium in de ontwikkeling van de mens vertegenwoordigt; hij wil zich verwerkelijken, hij wil zich laten gelden, hij is daarbij vaak als het kind, waarvan gezegd wordt, dat zijn leeftijd zonder medelijden is.

Inderdaad, want wat wil het zeggen, het medelijden kennen? Dat de mens het levende niet langer ziet als buit, waaraan hij zich verwerkelijken wil, ook als het moet ten koste van het levende, maar als iets, waardevol als hij drager van gevoelens en verlangens, menselijk als hij en hem daardoor lief. De hoger-ontwikkelde mens nadert de medemens niet met de zinnen, maar met de geest. Hij ondergaat het leven óók als een avontuur, als een groots avontuur, want wat is grootser gebeurtenis op deze aarde dan de ontmoeting van mens tot mens? Hoe ver zijn we hier verwijderd van de verhouding, waarin de mens de medemens een wolf is, jager en wild.

De ontmoeting van mens en mens! Welk een avontuur! Is het minder groots dan het avontuur, de belevenis op een ander wereld-halfgrond, minder boeiend dan de frivole scherts met een vrouw, voor wie ook het leven een spel is, minder opwindend dan de speculatie, waarbij de beurs plat wordt of zwelt?

Het wagen met de mens om ons en in ons! En wij zullen in dit avontuur de verrukking kennen van een overweldigend, duizelend uitzicht op de mens, maar ook de huijvering voor de afgrond in de mens, wij, beklimmer van een Mount Everest. Wij zullen de verrukking kennen en de genade die ons tegenkomt in een vrouwenleven, dat in rust is en dat ons doet stijgen hoog boven ons zelf uit, wij, Don Juan en Casanova.

Wij zullen de trots kennen als ons mens zijn wordt verrijkt en de ontgoocheling, als er valse munten in het spel zijn, wij mannen van de Beurs.

Maar wij zullen dit avontuur alleen diep en duizelend kunnen beleven als wij onze gehele persoonlijkheid ervoor inzetten, onze zinnen en onze geest, onze zinnen bereid niet om te nemen, maar om in ootmoed te ontvangen, onze geest als een baken voor onze zinnen, die tot kaapvaart geneigd zijn.

* *
*

Dit is het enig blijvende in ons menselijk bestaan, de geest, die ons uittilt boven het leven der zinnen, hoe schoon ook en verlokkelijk. Wij weten het van elkaar hoe wij ouderen, met haar of hem, die ons lief is, langzaam groeiende zijn naar een leven, meer naar de geest, het enige fundament, waarop een samenzijn standhoudt, totdat de dood ons scheidt. Wij weten het van elkaar, dat die momenten, waarop onze verbondenheid zich het zuiverste toonde, de ogenblikken waren, waarop de geest in ons juichend en oppermachtig steeg.

En de jongeren onder ons, hun, die dichter staan bij het andere avontuur, waarin ook een leven openbloeit, zou ik willen zeggen, aanvaard dat kostelijk geschenk als iets, dat maar eenmaal in een mensenleven groots gegeven en groots ontvangen kan worden. Aanvaard het leven der zinnen, maar blij volledig mens, dat is bewust van de geest, die het al overwint en te boven gaat.

De geest zij ons het baken, de lichttoren, die overspoeld vaak door de hoogslaande golven van onze zinnen, geschud door de demonische winden der hartstocht stand houdt. Naar hem hebben wij ons te richten in een onwankelbaar vertrouwen, dat de weg door hem in de donkerte gewezen, de weg is, die wij moeten gaan.

Laat dan de tragiek van de humanist zijn, dat hij het baken, dat zijn leven richt, in zichzelf zoekt, zijn tragiek, dat het licht zo vaak verduisterd wordt en dat er naast hem geen macht is en geen woord dat hem leidt; het is zijn hoogste glorie dat licht in zich zelve te zoeken.

Zo door het leven te gaan, zo de mens tegemoet te treden, zo het avontuur van de geest te beleven, het is ook een vorm van het dagenmelken, dat ons de diepste bevrediging kan schenken.

Maar al denkende over de Pallieter in ons, voel ik de critiek mij naderen en ik hoor hem zeggen: „Jij, in je kamer met boeken, jij, die goed in je slappe was zit, jij hebt zo gemakkelijk praten over het leven naar de geest. Maar ik, die altijd op m'n qui-vive moet wezen, omdat anders een stuk brood m'n mond voorbijgaat, ik leef met m'n zinnen, ik speur naar een mogelijkheid en heb lak aan je geest.” En ik moet hem gelijk geven. En ik vraag me af, of weer eens een humanist te hoog heeft gegrepen?

En toch weet ik onwankelbaar zeker, dat dit de zin van het leven is, dat wij uit de jeugd van onze zinnen groeien naar de volwassenheid van de geest. Dat wij Pallieter achter ons hebben te laten om een dagenmelker te worden van een hogere orde. Ik weet dat er veel in het leven is, dat deze levenshouding in de weg staat, wij zelf in de eerste plaats, maar ook de omstandigheden, waaronder wij opgroeiden,

de omgeving, waarin wij geplaatst zijn, de maatschappij, die ons zuivere idealisme confronteert met de harde werkelijkheid van winstbejag en concurrentie, van het werken met de elleboog en het ten zetel schrijden over gebogen ruggen.

Ik weet het en ik volhard in mijn mening, dat een andere houding tegenover de medemens mogelijk is en dat alleen een menselijke houding de redding kan brengen uit de nood van deze tijd.

Dus toch een dagenmelker?

Ja, want er is in dit leven zo ontzettend veel schoons te genieten. Wij zouden er onze ogen aan uit kunnen kijken, als ons de schellen waren afgevallen.

Wij zouden geen handen genoeg hebben om het alles te grijpen. Maar laten we toch goed beseffen, dat wat wij grijpen zo smetteloos, zo teer is, dat onze handen schoon behoren te zijn en van liefde doortinteld.

En mij wendend tot broeder critiek zeg ik hem: „Je hebt gelijk, de wereld is nog niet zo als ik het zou willen, maar ook niet zo als jij haar ziet”.

Onze handen zijn nog niet schoon genoeg om te melken. Maar je zult toch moeten erkennen dat in onze tijd de zeep iets gemakkelijker te krijgen is dan vroeger dat er wat meer tijd is dan vroeger om je handen te wassen, kortom dat de maatschappij van nu jou en mij wat meer gelegenheid biedt om onze dagen te melken.

En er is heel wat te halen.

P. J. S. ZWART

DE GESCHIEDENIS VAN TIEN JAREN HUMANISTISCH VERBOND

vindt U in de brochure

BOUWSTENEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

door Dr. H. BONGER

Uitgevoerd met vier foto's en in een speciaal omslag in twee kleuren

Prijs: f 1.90

Verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond Oudegracht 152, Utrecht Postgiro 30 49 60

HET WOORD VAN DE WEEK

10 maart 1957
VERSCHIJNT
WEKELIJKS

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1,— p. kwart., losse numm. f 0,20, buitenland f 4,60 p.j.